

Efeské mystérium a Goetheanum

Rudolf Steiner

* Ústup starých a zasévání nových mystérií * Efeské mystérium * J O A - kosmický člověk * Požár Efesu a Goetheana * Čtení světového písma * Impuls Goetheana * Anthroposofická velikonoční nálada

Viděli jsme, jak z mystérií vyrostlo to, co ve vědomí spojuje lidi se světem tak, že toto spojení může být znázorněno ve svátečním běhu roku, a zejména jsme viděli, jak z iniciačního principu vyrostl svátek Velikonoc. Z celého výkladu vám bude zřejmé, jak významnou roli ve vývoji lidstva mystéria hrála.

S mystérií je tomu tak, že v podstatě všechno, co duchovně procházelo světem, co se vyvíjelo v lidstvu, že to ve starých dobách všechno vzešlo z mystérií. Kdybychom to chtěli říci dnešními slovy, museli bychom říci, že mystéria byla velmi mocná s ohledem na celé řízení duchovního života.

Nutnost Lidstvo ovšem bylo od počátku určeno k tomu, aby *ústupu* vyvinulo svobodu. K vývoji svobody bylo nutné, aby *mystérií* dávná mystéria ustoupila a lidé aby na nějakou dobu byli méně spojeni s takovým mocným řízením, jaké z mystérií vycházelo, a aby byli více ponecháni jaksi sami sobě. Jistě nelze říci, že dnes již nadešla doba, kdy už si lidé vydobyli pravou vnitřní svobodu a byli by zralí přejít k dalšímu kroku, který má následovat po epoše svobody. To jistě nelze říci. Nicméně dostatečný počet lidí prošel inkarnacemi, v nichž byla moc mystérií cítit méně než v dřívějších dobách. A i když setba prodělání těchto inkarnací dnes ještě nevzešla, přesto už je v lidech. Lidé ji mají v sobě.

Jakmile se přiblíží epocha, která bude zase duchovněji, pak lidé vyvinou to, co dnes v matnosti dosud nevyvinuli. Především však bude nutné, aby k poznání, ke zření, k prožívání duchovna, které lze získat z dnešní iniciace, byl na základě svobody přidán také respekt a hluboká úcta. Neboť bez respektu, bez hluboké úcty není vlastně možné skutečné poznání, není možný duchovní život lidstva. Je tomu přece tak, že svátečních dob použijeme správně tehdy, když právě je použijeme k tomu, abychom se poněkud pokusili tento respekt, tuto úctu k duchovnu, jak se vyvinula během historie lidstva, vnést do své duše, když se naučíme co nejintimněji pohlížet na způsob, jakým vnější historické události znamenají něco duchovního, jak nesou duchovno z jedné epochy do druhé. Především je tomu tak, že lidé v opakovaných pozemských životech vždy znovu přicházejí do pozemského bytí. To co prožili v dřívějších epochách, tak přenášejí do epoch pozdějších. Lidé jsou nej důležitějším článkem vzhledem k dalšímu vývoji toho, co se odehrává v dějinách lidstva. Ve všech dobách však lidé žijí v určitém prostředí. A nej důležitějším prostředím je prostředí mystérií. Tím nej důležitějším v pokroku lidstva je přenášení toho, co lidé prožívali v mystériích a co znovuprožívají, ať už zase v mystériích, kde to působí ven do lidstva, anebo jinak v nějakém poznávání. Dnes to musí být „jinak v nějakém poznávání“, neboť ona vlastní mystéria pro dnešní vnější svět víceméně ustoupila a musí zase teprve nastoupit.

Je tomu opravdu tak: pokud se onen impuls, který skrze Vánoční sněm odsud, z Goetheana, vyšel, skutečně vžije v Anthroposofické společnosti, pak bude Anthroposofická společnost, jestliže povede dále k třídám, které je třeba zřídit - k tomuto zřízení ovšem již zčásti došlo – základem pro další mystéria. Další mystéria musí být vědomě zasévána touto Anthroposofickou společností. Tato Anthroposofická společnost má před sebou událost, která může být ve vývoji zhodnocena právě tak, jak byla kdysi zhodnocena podobná událost: požár chrámu v Efesu. Tady i tam bylo základem významné bezpráví. Ovšem tyto věci se na různých úrovních chovají různě, a co je na jedné úrovni hrozným bezprávím, může pak být zhodnoceno ve svobodě lidí v tom smyslu, že právě takovými příšernými událostmi je vyvolán skutečný pokrok lidstva.

Pokud však chceme takovéto věci poznat, musíme je, jak jsem již říkal, pojímat co nejintimněji. Musíme se ponořit do zvláštního způsobu, jakým v mystériích žilo duchovno světa. Včera jsem naznačil, jak ze sluneční a z měsíční konstelace, pokud ji člověk vezme duchovně, vyrůstá každoroční stanovení svátku Velikonoc, a poukázal jsem na to, že ostatní planety jsou nahlíženy z hlediska Měsíce. A podle toho, co člověk při pohledu na ostatní planety prožívá, je při sestupu z předzemského bytí do bytí pozemského veden k tomu, jak si vytvořit světelně-éterné tělo.

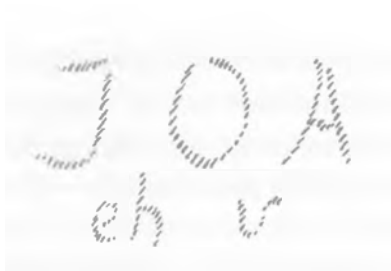
Chceme-li tedy poznat, jak toto světelně-éterné tělo je měsíčními silami, měsíčními pozorováními, takříkajíc duchovní měsíční observatoří, jak jsou tyto éterné síly předávány člověku, chceme-li tomu opravdu porozumět, pak to můžeme pozorovat tak, jak jsme se o to již pokusili, tedy z pozice kosmu, kde je to vepsáno, kde to existuje jako fakt. Důležité je ale také nechat na mysl působit lidský podíl na takovéto pravdě, který tu v různých dobách je.

A skutečně, nikdy nebyl podíl, který lidské mysli měly na tomto sestupu z předpozemského bytí do pozemského, co se týče poslední etapy, tedy odění člověka éterným tělem, nikdy nebyl podíl na této skutečnosti tak intimní, tak intenzivní jako právě v efeských mystériích. V efeských mystériích tomu bylo tak, že veškerá služba, která byla poskytována efeské bohyni exoterně nazývané Artemis, byla vlastně zaměřena na spoluprožívání duchovního působení v éteru světa, v éteru kosmu. Můžeme skutečně říci, že když se příslušníci efeského mystéria přibližovali k obrazu bohů, byl to pocit - který se ovšem stupňoval až ke sluchovému vjemu - který lze vyjádřit asi tak, jako by to byla řeč bohyně: Raduji se ze všeho, co nese plody v dalekém éteru světa. Byl to hluboký dojem, který byl vyvoláván tímto vyslovením vroucí radosti chrámové bohyně ze všeho rostoucího, rašícího, pučícího v dalekém éteru světa. A zejména citění vroucně spřízněné s rašením a pučením bylo něčím, co jako kouzelný vánek proudilo atmosférou, duchovní atmosférou efeské svatyně. Toto mystérium bylo uspořádáno, zařízeno tak, že můžeme říci, že nikde se vlastně nežilo ve spojení s růstem rostlinstva, s rašením a pučením Země plynoucím do rostlinstva tolik jako v Efesu.

To pak také vedlo k tomu, že právě v tomto efeském *světelné* mystériu mohla být se zvláštní zřetelností dávana výuka, mohu-li to tak nazývat, která směřovala k tomu, aby zejména ono měsíční tajemství, o kterém jsem včera mluvil, bylo přiblíženo mysli těch, kdo k Efesu patřili. Bylo to něco, co měl každý jako svůj vlastní zážitek: cítit se jako světelná postava; a to proto, že efeským žákům a iniciantům bylo ono získání vlastní světelné postavy prostřednictvím Měsíce podáváno tak živě. A v Efesu bylo zařízení, které fungovalo asi takto: kdo na sebe mohl v zasvětišti nechat toto zařízení působit, ten byl opravdu zcela ponořen do tohoto rozvíjení se ze slunečního světla proudícího kolem Měsíce. Pak k němu zaznívalo, jako kdyby to znělo ze Slunce: *J O A*.

Ono *J O A*, o němž věděl, že podněcuje jeho Já, jeho astrální tělo. / *O* - Já, astrální tělo, a přistoupení éterného těla v *A - J O A*. Nyní se cítil, když v něm vibrovalo ono *J O A*, nyní se cítil jako Já, jako astrální tělo, jako éterné tělo.

A pak to bylo, jako by ze Země znělo vzhůru - neboť člověk byl ponořen do kosmu - jako by ze Země vzhůru znělo to, co prostoupilo ono *J O A*, totiž eh-v. To byly síly Země, které směřovaly vzhůru v onom eh-v.

Pro efeské žáky bylo toto vsazení nahoru do měsíční sféry zkrátka velmi intimně možné. Potom ve svém srdci, ve své duši nesli to, co spoluprožili a co efeskému žákovi znělo asi následujícím způsobem:

*Bytosti, vzešlá z vesmíru, v světelné postavě,
Sluncem nadaná silou v měsíční moci,*

*tebe obdarovává tvořící znění Marsu
a Merkuru chvění uvádějící údy v pohyb,*

*tebe osvěcuje zářivá moudrost Jupitera
a Venuše krása nesoucí lásku -*

*necht' Saturnu odvěká vroucnost ducha
tě zasvětit bytí v prostoru a zrání v času!*

To bylo to, čím byl každý Efesan prostoupen. To počítal k tomu nejdůležitějšímu, co jím pulsovalo (text je zapisován na tabuli):

*Bytosti, vzešlá z vesmíru, v světelné postavě,
Sluncem nadaná silou v měsíční moci,*

*tebe obdarovává tvořící znění Marsu
a Merkuru chvění uvádějící údy v pohyb,*

*tebe osvěcuje zářivá moudrost Jupitera
a Venuše krása nesoucí lásku -*

*necht' Saturnu odvěká vroucnost ducha
tě zasvětit bytí v prostoru a zrání v času!*

Můžeme říci, že pro příslušníka efeského mystéria to bylo jako cítit se vpravdě člověkem, když mu - vyjádřím se poněkud triviálně - v uších znělo to, co spočívá v těchto průpovědích. Neboť cítil, že mu tím svítilo vědomí toho, jak v silách svého éterného těla souvisí s planetární soustavou. A pregnančně to bylo vyjádřeno. Je to řečeno k éternému tělu z vesmíru:

*Bytosti, vzešlá z vesmíru, v světelné postavě,
Sluncem nadaná silou v měsíční moci.*

Nyní se člověk cítí v moci měsíčního světla:

Tebe obdarovává tvořící znění Marsu.

Znění, které mělo něco tvořícího, něco stvořitelského, sem zaznívalo z Marsu. A co dává sílu lidským údům, aby se stal pohyblivou bytostí:

A Merkuru chvění uvádějící údy v pohyb.

Z Jupitera sem září:

Tebe osvětluje zářivá moudrost Jupitera.

Z Venuše sem září:

A Venuše krása nesoucí lásku.

Aby pak Saturn mohl shrnout všechno, co člověka uvnitř i navenek uzavírá a připravuje ho k tomu, aby mohl sestoupit na Zemi, odít se fyzickým tělem a jako tato fyzicky oděná bytost, nesoucí v sobě Boha, dál žít na Zemi:

*Necht' Saturnu odvěká vroucnost ducha
tě zasvětil bytí v prostoru a zraní v času!*

Nuže, z toho, co zde popisují, můžete poznat, že život, duchovní život v Efesu byl vnitřně světlý, barevný. V tomto vnitřně světlém, barevném životě bylo skutečně obsaženo to, co ve velikonoční myšlence shrnovalo vše, co se vědělo o pravé důstojnosti člověka v celém kosmu, v celém vesmíru. A nejeden z poutníků - včera jsem se o nich zmiňoval - jdoucích od mystéria k mystériu, aby na sebe nechali působit mysterijnost jako celek, nejeden z těchto poutníků znovu a znovu ujišťoval, že tak jasně, tak vroucně, jak jim v Efesu zaznívala harmonie sfér z tohoto vnímání z měsíčního stanoviska, kde se jim ukázalo to nejzářivější astrální světlo světa, jež cítili ve slunečním, kolem Měsíce žhnoucím světle, které je produchovněno, tak jako je člověk oduševněn, produchovněno astrálním světlem, tak to na jiných místech vnímat nemohli, přinejmenším ne s onou radostností, s oním vnitřním uměleckým pojetím.

To vše bylo vázáno na chrám, který pak rukou zločince nebo šílence vzplanul ohněm. Ovšem zasvěcenci efeských mystérií byli, jak jsem se zmínil během Vánočního sněmu, znovuvtělení v Aristotelovi a Alexandrovi. A tyto individuality se pak přiblížily tomu, co bylo v oné době ještě cítit v mystériích v Samothráké.

Jedna zdánlivě, z vnějšího pohledu náhodná událost má ovšem velký duchovní význam ve vývoji světa. Už to bylo mezi námi zmiňováno, dokonce to bylo zmiňováno

už řadu let: Když hořel chrám v Efesu, byla to hodina narození Alexandra Velikého. Ovšem když tento chrám hořel, něco se odehrávalo.

Ó, jak nesmírně mnoho se v průběhu staletí odehrálo pro ty, kdo patřili k tomuto chrámu! Kolik duchovního světla a moudrosti prošlo těmito chrámovými prostory. A všechno, co těmito chrámovými prostory prošlo, bylo sděleno, zatímco plameny šlehaly z chrámu v Efesu, bylo sděleno světovému éteru. Takže můžeme říci: Kontinuální velikonoční svátek v Efesu, který se konal v chrámových prostorech, je od té doby vepsán, třebaže méně zřetelně vnímatelnými literami, do celého světového dómu, nakolik je tento světový dóm éterný.

A tak je tomu vůbec s mnohým. Mnohé z toho, co je lidskou moudrostí, bylo v dávných časech uzavřeno chrámovými zdmi. Z chrámových zdí to uniklo, bylo to vepsáno do světového éteru a stává se to zde okamžitě viditelným, vystoupí-li člověk ke skutečné imaginaci.

Tato imaginace je v jistém smyslu interpretací hvězdných tajemství. Můžeme to říci takto: Do světového éteru bylo vepsáno, co bylo kdysi chrámovým tajemstvím, a imaginací to z něj můžeme vyčíst.

Lze to však říci i jinak, a je to totéž, řekne-li se to jinak. Lze to říci takto: Postavím se v hvězdně jasné noci, budu se dívat na hvězdné nebe, nechám na sebe působit jeho dojem. A pokud k tomu má člověk schopnost, promění se to, co je v tvarech souhvězdí, co je v pohybech oběžnic, promění se to na velké světové písmo. A čte-li člověk toto světové písmo, ukáže se něco ze způsobu, jak jsem ho včera vyložil u měsíčního tajemství. Tyto věci se skutečně dají číst ve světovém písmu, nejsou-li už hvězdy pro člověka pouze tím, co se dá matematicky a mechanicky spočítat, nýbrž jsou-li pro něj literami kosmického písma.

Pro další vývoj věci bych chtěl ovšem říci ještě toto: Právě při přistoupení ke kabirským tajemstvím v Samo- thráké v době, kdy dávná mystéria již ustupovala - Samothráké tu ještě bylo jako vzpomínkové místo a také jako místo péče, jako pracovní místo, obecně však mystéria v Alexandrově době již ustupovala - nastal okamžik, kdy pro Alexandra a Aristotela vyvstalo vlivem káhirského mystéria něco jako vzpomínka na starou efeskou dobu, kterou oba v určitém století prodělali. Opět tu zaznělo ono / O A a opět zaznělo ono:

*Bytosti, vzešlá z vesmíru, v světelné postavě,
Sluncem nadaná silou v měsíční moci,*

*tebe obdarovává tvořící znění Marsu
a Merkuru chvění uvádějící údy v pohyb,*

*tebe osvěcuje zářivá moudrost Jupitera
a Venuše krása nesoucí lásku -*

*nechť Saturnu odvěká vroucnost ducha
tě zasvětil bytí v prostoru a zraní v času!*

Ovšem v této vzpomínce, v této historické vzpomínce na to staré spočívala určitá síla: síla vytvořit něco nového. Z tohoto okamžiku vycházela síla vytvořit něco nového, avšak něco zvláštního nového, něco, čeho si lidstvo málo všímalo. Musíte totiž nejprve pochopit, jakého druhu bylo toto vytváření nového, které vycházelo ze spolupůsobení Alexandra a Aristotela.)

Vezměte si nějaké významné básnické nebo jiné dílo - a můžete si vzít ta nejkrásnější díla - vezměte si třeba do němčiny přeloženou Bhagavadgítu, vezměte si Goethova *Fausta*, vezměte si Ifigenii nebo cokoli, čeho si velmi ceníte, a představte si ten bohatý, obrovský obsah, řekněme bohatý, obrovský obsah Goethova *Fausta*. Nuže, milí přátelé, čím je vám tento bohatý obsah zprostředkován? Dejme tomu, že by vám byl zprostředkován tak, jak je zprostředkován většině lidí. Někdy během svého života si *Fausta* přečtete. S čím se tu na fyzické pláni setkáte? Copak je tu na papíře? Nic jiného není na papíře než kombinace a b c d e f atd. Všechno, čím člověku vysvětluje ten velký, obrovský obsah *Fausta*, jsou jen kombinace a b c d e f atd. Pokud znáte abecedu, pak na papíře nestojí nic, co nesouhlasí s jedním z asi dvaceti písmen. Z těchto asi dvaceti písmen je na papíře vykouzleno něco, co ve vás vyvolá, pokud ovšem umíte číst, celý ten bohatý obsah *Fausta*. A v něčem máte dokonce volnost. Máte volnost v tom, zda vyslovování onoho a b c d e f atd. budete považovat za strašně nudné a zda řeknete, že to je vlastně to vůbec nejabstraktnější. A přesto dá to, co je tak abstraktní, pokud se to správně zkombinuje, celého *Fausta*.

A nyní, když tu zase bylo ono měsíčně-vesmírné znění, v němž Aristoteles a Alexandr poznali, co znamenal oheň v Efesu, že tento oheň vynesl do světově-éterných dálav to, co bylo efeským tajemstvím, nyní v těch dvou povstala inspirace založit vesmírné písmo. Vesmírné písmo se ovšem nezaloží pomocí a b c d e f, nýbrž tak, jako je knižní písmo založeno písmeny, je vesmírné písmo založeno myšlenkami. A vznikly litery vesmírného písma.

Když vám je napíší, budou stejně abstraktní jako ono abcd:

kvantita, neboli množství
kvalita, jakost
relace
prostor
čas
poloha
konání
trpění

Máte tu řadu pojmů. Učte se s těmito pojmy, které nejprve předvedl Aristoteles Alexandrovi, učte se vykonávat s těmito pojmy totéž, co jste se naučili u abcd, pak se z kvality, kvantity, relace, prostoru, času, polohy, konání a trpění naučíte číst v kosmu.

Ve školské logice se v době abstraktivy událo něco zvláštního. Jen si představte, že by v nějaké škole bylo zvykem neučit lidi číst, ale třeba jen vyrábět knihy, v nichž by se vždycky museli učit abcd ve všech možných kombinacích: a c, a b, b e atd. - ale nedospěli by k tomu, že by tato písmena používali, aby si před duši stavěli bohaté obsahy: pak by to bylo totéž, co svět udělal s Aristotelovou logikou. V logikách je tomu tak, že jsou uváděny takzvané kategorie. Člověk se je naučí nazpaměť, ale neví, co s nimi. To by odpovídalo tomu, kdyby se člověk nazpaměť naučil a b c d e a nevěděl by, co s nimi. Z něčeho tak jednoduchého, tak jako obsah *Fausta* z abcd- jenom to se člověk musí naučit - vychází to, čím je čtení ve vesmírném písmu. A co vytvořila a co kdy může vytvořit anthroposofie, je v podstatě z těchto pojmů prožíváno tak, jak je čtený *Faust* prožíván z písmen. Neboť všechna tajemství fyzického i duchovního světa jsou obsažena v těchto jednoduchých pojmech jako ve vesmírné abecedě.

Ve světovém vývoji se stalo to, že oproti dřívějšímu bezprostřednímu vnímání, pro které jsou efeské skutečnosti dosud něčím naprosto charakteristickým, nastalo něco, co začíná v Alexandrově době, co se pak později vyvíjí obzvlášť ve středověku, co je hluboce skryto, co je hluboce esoterní. Hluboce esoterní je smysl, který žije v těchto osmi, nebo bychom je mohli rozšířit i na deset, v těchto osmi nebo deseti jednoduchých pojmech. A vlastně se stále více učíme žít v těchto jednoduchých pojmech, musíme se však snažit prožívat je v duši tak živě, jak v duši prožíváme živě ono a b c, máme-li bohatě členěný, duchaplný obsah.

Vidíte tedy, jak do deseti pojmů, jejichž vnitřní zářivá a působivá síla musí být teprve odhalena, vplynulo to, co bylo po tisíciletí nesmírným, instinktivním zjevením moudrosti. A jednou to dospěje k tomu, že to, co vlastně spočívá jakoby pohřbeno, světová moudrost, světové světlo, bude opět nalezeno, až se člověk zase naučí číst ve vesmíru, až bude prožívat vzkříšení toho, co v mezidobí vývoje lidstva mezi dvěma duchovními epochami bylo skryto.

Jsme tady proto, milí přátelé, abychom to, co bylo skryto, opět učinili zjevným. Jsme tady proto, abychom Velikonoce utvářeli jako zážitek lidstva. A tak jak mohlo být při jiných příležitostech řečeno, že anthroposofie je zážitkem Vánoc, je anthroposofie samotná v celém svém působení zážitkem Velikonoc, zážitkem vzkříšení, spojeným se zážitkem hrobu. Je důležité, abychom právě při tomto velikonočním setkání pociťovali, mohu-li to tak vyjádřit, svátečnost anthroposofického úsilí, když pociťujeme něco z toho, že se dnes můžeme ubírat k duchovní bytosti, která nám snad může být nablízku, může nám být nablízku bezprostředně za prahem, a vůči níž pravíme: Ach, kdysi bylo lidstvo požehnáno božsko- -duchovním zjevením, které zářilo obzvlášť ještě v Efesu. Nyní je to všechno ale pohřbeno. Jak jen dostanu ven to, co je takto pohřbeno! Člověk by přece rád věřil, že to, co bylo, lze nějakým způsobem historicky najít, lze najít v jeho hrobě.

A tu nám ta bytost odpoví, jako kdysi příslušná bytost odpověděla v podobném případě: Co hledáte, již není zde, je to ve vašich srdcích, jen když svá srdce správně otevřete.

Anthroposofie spočívá v skutku v lidských srdcích. Tato srdce musí jen sama sebe správně otevřít. A to bychom měli pociťovat; pak budeme při plném vědomí, nikoli instinktivně jako v dávných dobách, vedeni zpět k moudrosti, která zářila a žila v mystériích.

To je to, co jsem chtěl právě v tento velikonoční čas přiblížit vašim srdcím. Neboť proniknout se tím, co může jako slavnostní nálada vzplanout skrze anthroposofii v každém lidském srdci, které k anthroposofii patří, v tom spočívá vpravdě něco, co nese nahoru do duchovního světa a co musí být spojeno s impulsem Vánoc, který byl dán v Dornachu. Neboť tento impuls nesmí zůstat impulsem pouze vymyšleným, intelektualistickým, tento impuls musí být impulsem srdce; tento impuls nesmí být impulsem suchopárně střízlivým, tento impuls musí, nikoli sentimentálně, nýbrž z věci samotné, být impulsem slavnostním. Stejně jako Aristoteles a Alexandr použili ohně v Efesu, když nově vzplanul v jejich srdcích - nejprve však vzplál venku v éteru, odkud k nim znovu přinášel tajemství, která pak mohla být pojata tím nejjednodušším způsobem - stejně jako tu mohl být použit oheň v Efesu, tak to přísluší nám a snad budeme již také schopni použít to, co - a to můžeme ve vši skromosti říci - také vyneslo do éteru v plamenech Goetheana to, co bylo chtěno skrze anthroposofii a co má být chtěno i nadále.

Co z toho však, milí přátelé, vyplývá? Vyplývá z toho, že jsme jako roční smuteční slavnost v době vánočně- -novoroční, která je toutéž dobou, kdy nás tu potkalo to neštěstí, že jsme směli nechat z Goetheana vyjít nový impuls. Proč? Protože smíme cítit: Co bylo dříve více méně pozemskou věcí, co bylo vypracováno, založeno jako pozemská věc, bylo plameny vyneseno ven do světových dálav. Právě proto, že nás potkalo to neštěstí, můžeme v poznání následků tohoto neštěstí říci: Nyní chápeme, že smíme zastupovat věc nikoli jen pozemskou, nýbrž věc dalekého éterného světa, v němž žije duch. Neboť věc Goetheana je věcí dalekého éteru, v němž žije duchaplná moudrost světa. Bylo to vyneseno ven a my se smíme prostoupit impulsem Goetheana jako impulsem přicházejícím z kosmu.

Vezměme to, jak chceme, vezměme to jako obraz. Tento obraz však znamená hlubokou pravdu. A tato hluboká pravda je prostými slovy vyjádřena, řekneme-li: Anthroposofické působení má být od onoho vánočního impulsu proniknuto esoterním rysem. Tento esoterní rys tu je proto, že co bylo pozemské, skrze to, co působilo ve fyzickém ohni, ale jako astrální světlo, které září ven do světového prostoru - že to zase působí nazpět do impulsů anthroposofického hnutí, jsme-li jen schopni tyto impulsy přijmout.

Potom, pokud to dokážeme, pociťujeme ve všem, co žije v anthroposofii, důležitý článek. A tímto důležitým článkem je anthroposofická velikonoční nálada, ona anthroposofická velikonoční nálada, která nikdy nemůže být toho přesvědčení, že duch umírá, nýbrž toho, že umírá-li duch skrze svět, pak vždycky znovu povstává. A tohoto ducha vždy znovu povstávajícího z věčných základů musí anthroposofie dbát.

To přijmeme jako velikonoční myšlenku a velikonoční pocit do svých srdcí. A z tohoto setkání si, milí přátelé, odneseme pocity, které nám dají odvahu, sílu k práci, až zase budeme stát na jiném místě.

Dornach, 22. dubna 1924

GA 233a